

שמייטה

הלכות ומנהגים

כולל

הלכות ומנהגים של עבודת השרה
והשיסול בנרות נזי ובקציעים
דרכי החשתמשות במירוח שביעית
שמיות כספוס ומרובול

מאת

צבי בחורין רב זצ"ל כחן

שנת השמיטה

תשס"ח

תוכן העניינים

הסכמות עמוד לח

הקרמה עמוד מג

מבוא עמוד נא

א. מצות שמיטת קרקעות ושורשיה: המקורות בתורה; גבולות ארץ ישראל בתורה; גבולות ארץ ישראל בספר יהושע; מפני מה נתאווה משה רבינו ליכנס לארץ ישראל; שורשי מצות שמיטת קרקעות; יש בשביעית 'עקל' ו'עקלקלות'.

ב. זירוז ללימוד המצוות התלויות בארץ כולל מצוות השמיטה: חובת ידיעת המצוות התלויות בארץ; דיני שמיטה רבים הם; זירוז ללימוד הלכות שמיטה.

ג. שבת, שמיטה ויובל.

ד. גדלותם של שומרי שמיטה ושכרם: גיבורי כוח עושי דברו; אין המצוה מתקיימת ללא מסירות-נפש; שמירת שמיטה רצויה להקב"ה; רוח קדושה בשביעית; תקופת הגאולה — שמיטת העולם; גאולה בזכות שמירת שמיטה; גימטריאות על שכר של שומרי שמיטה.

ה. עונש על אי קיום מצות השמיטה: האזהרה והעונש; בצורת באה בעון שמיטה; דבר בא בעון שמיטה; גלות באה בעון שמיטה; תגרי שביעית; הידרדרות המצב הכלכלי בעקבות חילול השמיטה; עונש שמים על חילול השמיטה; עונשי שמים על חילול השמיטה בדור שעבר.

ו. שמירת שמיטה בתקופת בית שני ובדורותינו: קבלת עול מצוות, כולל מצות שמיטת קרקעות וכספים, על ידי השבים מגלות בבל; עדות על שמירת השמיטה בתקופת בית שני; נפלאות ה' בקיום מצות השמיטה בדורותינו.

ז. קדושת ארץ ישראל: קדושה מכח השכינה; קדושה מכח יושביה. ח. מצות השמטת כספים בשנה השביעית ושורשיה; מצות לא תעשה — שלא נקנע מלהלוות לעני מפני שמיטה ושורשיה.

ט. הסיפרה שבע: הסיפרה שבע מקיפה עולם ומלואו; בנינו של עולם קשור לסיפרה שבע; כל השביעין חביבין לעולם; שבעה בעולם, בשנה ובנפש; שבעת צילי המוחיקה; הסיפרה שבע — זכר למעשה בראשית; אזכרה שימי שנותינו בעולם שבעים שנה; רמז לאלף השביעי שבו יחזור העולם להעדר; רמז לאלף השביעי שבו יתקיים 'ונשגב ה' לבדו'.

1) לא רק כשהמלאכה נעשתה על ידי בעל השדה עצמו אלא גם שנעשתה על ידי אחר לטובתו ולדעתו, ואפילו על ידי גוי; אך אם נעשתה על ידי אחר שלא לרצונו, אין קונסים.

2) אפילו ימתין בשמינית משך זמן שאפשר לעשות מלאכה זו

שנעשה באיסור.

3. כשם שגורו על בעל השדה כך גורו גם על:

1) הקונה (כדי שלא ירויח המוכר מעבירתו, שהרי אם לא תיאסר לקונה, יקפצו קונים לקנותה). ויש הסוברים שלא קנסותו.

2) החוכר (שהרי בעל השדה מרויח מעבירתו).

לפיכך אסור לחכור שדה לשנה שמינית מישראל החשוד, שמא יחרשנה

בשביעית.

4. הקנס הנייל קיים גם אם מעשה המכירה או החכירה ייעשו בשמינית.

5. ירש שדה שקסוה חכמים או שקיבלה במתנה - רשאי לזרעה בשמינית. ויש שהתיר גם למי זוכה בשדה זו מהפקר.

6. לא קנסו חכמים כנייל אלא כשהיודי עשה כך בשדהו; אבל אם גוי עשה מלאכות אלו בשדהו, מותר ליחודי לקנותה או להכרה כדי לזרעה במצויי שביעית.

7. עברו וזרעו שדה שקנסו שלא לזרעה - הפירות מותרים, ואף רשאים להחזירה אחר שזורעה, ויש שלא התירו את הפירות אלא אם נמכרה לאחר והלוקח הוא שזרעה.

ברכת שהחיינו על פירות חרשים שנעבדו בשביעית באיסור

א. צריך עיון אם מותר לברך ברכת "שהחיינו" על פירות חדשים שנעבדו בשביעית באיסור.

פרק ט

סיוע לעושי מלאכה בשביעית

מסויע לדבר עבירה

א. המסויע ליהודי לעשות מלאכה האסורה בשביעית, גם אם לא עשאה בעצמו, עובר משום (ויקרא, יט ד'): "ולפני עור לא תתן מכשול", ומשום "ימחוק ידי עוברי עבירה".

ב. איסור הסיוע אמור לא רק במלאכות האסורות מן התורה (ראה לעיל, פרק ד), אלא אף במלאכות האסורות מדרבנן (ראה לעיל, פרק ה).

נתינת כלי מלאכה או בהנמא הראויה לחרישה לחשוד על השביעית

ג. אסור למכור, להשאיל או להשכיר, כלי המיוחד למלאכת איסור בשביעית, ליהודי החשוד לעשות בו מלאכה האסורה בשביעית, בין מלאכה האסורה מן התורה ובין מלאכה האסורה מדרבנן.

ד. אם יש אפשרות שישתמש בכלי הנייל למלאכה המותרת בשביעית, רשאי למכור, להשאיל או להשכיר ליהודי החשוד. והוא הדין בכלי שאינם מצויי תמיד לקנותו, שיש תלות שקוניה עובר שמינית. והוא הדין בכלי שמצויי תמיד לקנותו ומוכרו לו בשביעית אחר עונת השימוש בכלי זה.

ה. האפשרות הדרושה כדי להתיר מכירה, השאלה או השכרת כלי לחשוד על השביעית, כנייל, אינה דווקא כשיש רוב צדדים לומר שישתמש בו להיתר, אלא אפילו בספק השקול.

ו. יש מתירים אפילו באפשרות רחוקה שישתמש בכלי בהיתר ויש המתירים רק אם רוב שימוש הכלי להיתר.

1. לפני שביעית מותר למכור כלי כנייל לחשוד לעשות בו בשביעית מלאכה האסורה, אך גם אז אסור להשאיל או להשכיר לו.

כלי שאין בו עוד השתמשות עד שביעית, אסור למוכרו אף קודם שביעית לחשוד כנייל; כגון כלי עבודה ששימושו רק בחורף אסור למכור בקיץ של ערב שביעית.

2. יש הסובר שלא הותר אלא למכור כלי של מלאכת איסור כשיותבן שישתמש בו להיתר, כי היתרו משום פרנסה, אך לא ליתן לו במתנה.

3. מותר למכור מרה בשביעית, אפילו בארץ ישראל, אפילו לחשוד על השביעית, כי יש תלות שקונה אותה לשחיטה ולא לחרישה.